

különbélebb házi-ipari munkákat végeztetni, nem kellene annyi időt fordítani a mezőgazdasági és kertészeti gyakorlatokra. stb. De ugyanez áll az ország valamennyi tanítóképző intézetére nézve. Mi szükség volna, hogy csak egyet említsék, a máramaros-szigeti, vagy a znyó-váraljai tanítóképzőknek a német nyelvre, ha csupán az ő környékük számára képeznének tanítókat? De mert tanítóképzőink nem tudhatják, hogy neveltjeik széles e haza melyik vidékére vették, kénytelenek úgy berendezkedni, hogy tőlük telhetőleg mindenféle kívánalmaknak megfelelhessenek, s ez, nézetem szerint, a túlterhelés legfőbb oka. Pedig ezen könnyen lehetne segíteni. Ki kellene jelölni minden tanítóképzőnek a maga régióját, a melyből növendékeit rekrutálja, s a melynek számára tanítókat képezzen. Legelőször foganatosítsa ezt az elvet a kormány az állami iskolában, a mennyiben csakis az illető régióban lévő tanítóképzőből kikerült tanítójelölteket alkalmazzon. Apránként majd követik a községi és felekezeti iskolák is, mert belátják, hogy legjobban a vidékükbéli tanítóképző kvalifikálja a tanítókat az ő specialis viszonyaik számára. Ily módon sikeresen érvényesíteni lehetne a munkafelosztás elvét. Az egyik tanítóképzőben külön cursust lehetne berendezni pl. a siketnémák tanítói számára, egy másikban, a hol a körülmények úgy kívánják, nagyobb súlyt lehetne fektetni a mezőgazdasági és kertészeti gyakorlatokra.

Ily eljárás mellett jóllehet le kellene tanítóképzőinknek mondani az egyöntetűség kétes dicsőségéről, de elnyernék azt, hogy mindenikükből egy-egy sajtószerű intézet válnék elesen kidomborított egyéni jelleggel.

RADÓ VILMOS.

A ZENETANÁRKÉPZÉS ÜGYE HAZÁNKBAN.

A neveléstan régi és sokat hangoztatott alapelve, hogy a szellemi képességeket összehangzatosan kell kiművelni, hogy a nevelés és tanítás által az egész erkölcs-szellemi egyéniséget kell kifejteni. E harmonikus kiművelés felöleli a zenét is s ebben a lelki egyensúlyban a zene valóban egyike a legfontosabb tényezőknél. A zene az ember testi és lelki szervezetében van megállapítva, mely őt mintegy praedestinálja arra, mint a dalos madarat az éneklésre. Az bizonyos, hogy az ember kedélyi világa a zene által nyilvánul a legközvetlenebbül s az érzelemnek a gondolatvaló benső összefüggésénél fogva az emberi szellem egyik legkiválóbb sajátja.

A zene képző hatását már a régiek is elismerték. A nagy műveltségű görög nép egészen belefoglalta a nevelés keretébe. A zenét nem csupán a hallás, hang és zenei érzék kifejtése szempontjából művelték, hanem a szellem gymnastikájának tartották; céljául nem

a virtuozitást tekintették, hanem az erkölcsi nevelést, a szenvedélyek megfékezését. A zenét minden szép és nemes ápolójának tartották; a philosophiával egyenrangúnak. A zenét nem érteni és nem szeretni a görögöknél a barbár durvaság jele volt. Athénben az atyának szabadságában állott, hogy minő tudományokban taníttassa gyermekét, de a gymnastiká és zene kötelező volt. Így fogták föl a zene hivatását legnagyobb bölcselőik, egy Pythagoras, Sokrates, Plato, Aristoteles.

Korunk zenéje magasan fölötte áll a régi kor zenéje primitív kísérleteinek; úgyszólván új alaptól indult ki, azért modern művészetnek is tartjuk és csodálatos, hogy a zene a nevelés rendszerében még sem foglalta el az őt megillető helyét. Az új kor pædagogusai helyesen fölismerték nevelő és képző erejét, de nem voltak képesek a szellemi munka gépezetébe illeszteni. Zenénk, egy æsthetikus szavai szerint «kocsihoz hasonlít, melyet sötét éjben fékezetlen lovak hegyen-völgyön, mezőn, folyón, mocsarak és mélységek fölött ragadnak tova». Az a sok megbomlott lelkű virtuóz-zenész mind jellemző szavak példái. Nem gondoljuk azért, hogy minden ember Pythagoras tanai szerint zenével kezdje a napot, hogy így lelkét a kedély nemes érzelmeivel készítse elő; hanem hogy rendszer hozás-sék a zenei nevelésbe s kellően felhasználtassék nem eléggé méltányolt szelleme.

Honnan várjuk mindennek rendezését, kihez intézzük felhívásunkat, hogy ne hangozzék el a pusztában kiáltó szó gyanánt? Ugy hiszszük, hogy nem egyesek, nem társulatok hivatása rendet csinálni, hanem az államé, melynek módjában van ezt tenni. Hozzáfordulunk e javaslatunkkal, de átadjuk a nyilvánosságnak is, hadd szűrődjek át a közvélemény rostáján. Börnével tartunk, ki azt állította, hogy minden igazság addig ismétlendő, míg valóság nem lesz belőle.

Felületesen tekintve a zenei nevelés ügyét, könnyen belenyugodhatnánk a mostani állapotokba; hiszen tanítják az éneket elemi és polgári iskolákban, a középiskola is foglalkozik vele; a præparandiák zenetanárokat és zenetanítókat képeznek; a zeneiskolák tanítását ellátják jó hírnévvel bíró zenészek, virtuózok. És mégis, — az egész rendszer hibás, miként annak kimutatásával nem fogok adós maradni; de fentartom magamnak bővebb igazolását más alkalomra. Hiszen az eddig képezett zenetanárok és zenetanítók csak úgy mellékesen tanultak zenét, mert más tárgyra kellett készülniök s csak úgy mellékesen kerítették sort a zenére; ha pedig megszerezték az oklevelet, s alkalmazást is nyertek, annyi mindent kell tanítaniok, hogy nem szentelhetik magukat teljesen a zenének. De ez még hagyján; ez a képezés legalább állami ellenőrzés alatt áll s meg vannak szabva, úgy a hogy, föltételei. Más kérdés, hogy hol szedik magukat azok a zenetanárok, kik a magyar birodalom folyton szaporodó zene-iskoláit ellátják s az a sok magántanítással.

foglalkozó zenemester, kik névjegyükön hordják a zenetanár hangzatos czímét. Az egyetem megvonta a tudományt művelő, oly szigorú vizsgálatokat kiállott docenseitől a tanár czímet s az állam elnézi, hogy bármely kontár zenész magát tanárnak nevezi. Nehéz feltételeket szab a magániskolák fentartói, alapítói elé s nem kérdi, hogy kik azok, a kik zeneiskolákat nyitnak.

Szóval a zeneiskolák tanerőit seholsem képezték. A zenei conservatoriumok kizárólag a virtuóz-képzést tartják szem előtt, pedig csak talán minden századik lesz azzá; a többi 99 a zenetanításra alapítja existenciáját s talán az a századik virtuóz is előbb-utóbb a tanításra fanyalodik. Ebből az következik, hogy a zeneiskoláknak épen első helyen a zenetanításra kellene növendékeit előkészíteni; de ezt majdnem teljesen elhanyagolták. Hiszen a tanítás minden ágában gondoskodva van a methodikáról és didaktikáról. Már a gyermekkertben is rendszert kívánnak a gyermek szellemének fejlesztése tekintetében; tanfolyamot kell végezni óvóképző intézetekben azoknak, kiknek hivatásuk lesz a gyermekekkel naponként néhány órát okosan eljátszani. Az elemi és középiskola folyton keresi a tanítás helyes módszerét; elmélkedik, kutat, megfigyel és tapasztalataiból és elméletéből levonja a tanulságot. A tanítóknál nem éri be bizonyos általános műveltséggel, a tanároknál nem éri be a tudomány szakismereteivel, hanem megkívánja tőlük a nevelés és tanítás tudományát és gyakorlatát. A praeparandiák és semináriumok szabályozzák a leendő tanerők szellemét, midőn pædagogiót, psychológiát, logikát adnak nekik kulcs gyanánt, hogy behatoljanak ezek révén a gyermek lelkébe s el ne rontsák a rájuk bízott szellemi tőkét. Csak a zeneiskolák nem törődnek mindezzel; ott még a laikus felfogás járja, hogy a ki tanulta a zenét, az tanítani is tudja. Pedig a zene folyton nagyobb tért foglal; a zeneiskolák nem csak a külföldön, hanem nálunk is, gomba módjára keletkeznek s az állam tétlenül nézi legtöbbszörre káros gazdálkodásukat. Nem kérdi, hogy bírnak-e azok a *mesterek* képesítéssel a tanításra. Éneket tanítanak, a kik maguk sem tudnak énekelni s a hangfejlesztés módszerét a praxisból kívánják elsajátítani, tönkretéve sok egészséges organumot: mert jórészt azt sem tudják, hogyan néz ki az ének hangszerve, nem hogy physiologiájával tisztában volnának. A zenének ily avatatlanok által üzött tanítása megbontja a fiatal szellem összhangját. Hogy a zene methodikus tanítása még feletle hiányos, az ezek után egészen természetes dolog; mert magának a leghatározottabb hangszernak, a zongorának methodikája, miként azt Köhler, Romaun és Breslauer vázlatosan tárgyalják, egészen újabb keletű. Így az egész zenei pædagogia, mely még alig talált számbavehető művelőt.

E régi mulasztások eredeti bűnét végre kezdik fölismerni nemcsak a külföldön, hanem nálunk is, de még mindig nem jutottak csak némileg is egyöntetűségeire és pedig arra nézve, hogy az

iskolákban minő szerep jusson a zenének, illetve éneknek, hogy felvétessék-e a felsőbb iskolák disciplinái közé, hogy minő alapra helyezkedjenek a zene-iskolák az általános műveltséggel szemben, hogy mennyit kívánjanak a zenei szakokon kívül azoktól a mesterektől, virtuózoktól, kik a zenét zene-iskolákban tanítani hivatvák. Legkevésbé törődtek az utóbbi kérdéssel s így történt meg az az anomalia a külföldön is, hogy királyi, állami s mindenféle zene-professorokká lettek rendesen azok, kik az ujjak gymnastikájában a legtöbbre vitték, de még a zenei tudáshoz is föltétlenül szükséges elméleti disciplinákhoz vajmi keveset értenek, sőt az igazi zenei műveltség gúnyos megvetői.

A zenetanár-képzés ügyét illetőleg végre megtörtént az első elhatározó lépés nálunk is, midőn az állam a múlt tanévben megnyitotta az orsz. m. kir. zene- és színművészeti akadémián a zenetanárképző tanfolyamot, mely egyelőre a zongora-tanszakot öleli föl. Lássuk mit kíván ez a növendéktől, mit kell tanulnia a zenetanári képesítés megszerzéséig; mellesleg mondván ez a tanfolyam úgy a zenei, mint az általános műveltségre nézve magasabbra helyezi követelményeit, mint a külföld hasonló intézetei.

A növendék a zongora-tanszak zenetanári oklevelének megszerzéséig a következő nem épen rózsás úton juthat el, föltéve, hogy az orsz. m. kir. zene és színművészeti akadémiában kezdi és fejezi be tanulmányait.

A zeneakadémiai zenetanárképző gyakorló iskolájában tanul három évig, innen az előkészítőbe jut s két évi tanulás után az akadémiai tanfolyamba; itt kezdődnek a kötelező melléktantárgyak. Az első osztályban tanul a zongora mellett összhangzattant és karéneket, a másodikban ellenpontot, alaktant és karéneket, a harmadikban kamarazenét, karéneket és zenetörténetet. Innen már beléphet a zongoratanárképzőbe, egyidejűleg látogatva az akadémiai tanfolyam zongoratananzakának negyedik osztályát, együttesen a következő tantárgyakkal: zongorajáték, kamarazene, zenetörténet, zene-æsthetika, karének, vers- és költészettan, methodika és didaktika. Innen átlép a tanárképző második osztályába, tanulva magyar irodalomtörténetet, karéneket, pædagogiót és tanítva a gyakorló iskolában. A jelzett tárgyakkal azonban nincs kimerítve a tananyag, mert a methodika és didaktika kapcsán előadásra kerül a zongorának, mint hangszernek története és a zongora-irodalom főbb műveinek áttekintése; a pædagogia felöleli a psychologia vázlatát és a zenei nevelés történetét; az irodalomtörténet tekintettel van a kulturtörténetre; a zene-æsthetika kiterjeszkedik a zenének más művészetekhez való viszonyára és a fizikai hangtanra.

Az egész tanfolyam e szerint 10 évre van beosztva s a lezke-órák mellett napi 3—4 órai zongorajátékot föltételez.

De hol marad most már az úgynevezett általános műveltséget jelentő iskolai tanulás? Ha a gyermek 9 éves korában lép be a

zongora-tanárképző gyakori iskolájába, akkor 14 éves koráig elvégezheti a zenei tanulmányok mellett a polgári vagy középiskolai négy osztályt; de a nyilvános iskolázás az akadémiai tanfolyam mellett már nem lehetséges. A zenetanulás abszorbeálja az egész embert. Lehetnek mindenesetre agilis szellemű növendékek, kik a zeneakadémia látogatása mellett magántanulás útján megszerzik a tanítói, illetve tanítónői oklevelet, ifjak, kik leteszik az érettségi vizsgálatot s talán beiratkoznak az egyetemre is, de a tudományokban zenei tanulmányaik mellett alig fognak boldogulhatni, illetőleg sokra mehetni.

A négy polgári vagy középiskolai osztálynak s a zeneakadémia egész tanfolyamának elvégzése után nyert zenetanári képesítés a tudásnak és a lélek összhangjának nem épen megvetendő anyagát biztosítja. A zenetanári cím mindenesetre teljes joggal fogja megilletni őket; hiszen a képesítés a zenét nevezi meg fő tárgyul s mért kelljen többet tudnia tán a fizikából, matematikából vagy khémiából? Vagy többet tud ezekből a tárgyakból a középiskolai tanár, ki nek oklevele van pl. a modern nyelvekből? Az általános műveltség magasabb fokát kívánni lehetne ugyan a zenetanártól, de akkor miért nem kívánjuk más tanártól a zenei műveltséget is?

A zeneakadémiai tanfolyam és zenetanárképző, valamint négy polgári- vagy középiskolai osztálynak elvégzése alapján nyert szellemi töke úgy az érzelmi, mint értelmi szempontból fölér egy más irányú tanári ismeretkör anyagának súlyával. De ma már különben is a szakismeretek dominálnak minden téren; erre van alapítva a zenetanárképző is. Ennek az úgynevezett általános műveltségnek szintén a szakismeret keretében kell mozogni; azért az általános műveltséget szabályozó ismeretek követelményei a zenetanárra nézve másként állítandók össze. Az általános műveltség ma már az összes tudományágok oly széles körét öleli föl, hogy még elemeit is alig lehet a komoly szaktanulás mellett elsajátítani.

A nyilvános iskolák látogatása nehezen lévén összeegyeztethető a zeneakadémia munkakörével és tanrendjével, a hiány zenei tanárképzőben pótolandó, s e tekintetben, ha a fennebb ecsetelt tananyag a humaniorákból nem találatnék elegendőnek, könnyen volna oda még egy-két tárgy beilleszthető, pl. valamely modern nyelv, történelem stb. Így azután a zeneakadémiai tanárképzőbe helyezhető át a polgári és praeparandiai zenetanárképzés, a nélkül, hogy valamely más polgári iskolai szakcsoportot kívánnánk a zenetanári pályára készülő jelöltől. E tekintetben legyen elég Ausztriára hivatkoznunk, hol az összes zenetanári képesítések alapjául csak annyit kívánnak: *«dass er mindestens eine Bildung erlangt hat, die jener, welche durch Absolvierung der Bürgerschule erzielt wird, als entsprechend erkannt werden kann»*. (Reichsgesetzblatt XL. Stück. 1871.) Az egész zenetanári képzés e szerint minden nehézség nélkül áthelyezhető a zeneakadémiába, miként hasonló tör-

tént a rajz tanítására nézve, midőn áthelyezték a rajztanítók és tanárok képzését és képesítését az orsz. rajztanárképző intézetbe.

Eddigelé azért kívántak a polgári iskolai zenetanítóktól még egy más szakcsoportot is, mivel a polgári iskolák óraszámra az énekből nem adja ki a tanár teljes óraszámát. Ez volt az a fontos argumentum, a mi miatt a polgári iskolákhoz a zenetanításra jórészt felületesen készült tanerőket neveztek ki. A dologon nagyon egyszerűen lehet segíteni. Hát nevezzék ki a zenetanárt kisebb órásszámmal s kisebb fizetéssel. Így is bizonyára igen sokan keresnék föl ezt az életpályát s többen adnák magukat a zene alapos művelésére, mert eddig nálunk a zene nem volt életpályának tekinthető. A leghelyesebb megoldás azonban az volna, hogy szaporítsák a polgári iskolák énektanításának elégtelen óraszámát. Így aztán módja volna a zenetanítónak kizárólag zenét tanítani és azt művelni. A rajztanárképző intézet is beéri csupán a rajzzal s nem kíván jelöltjeitől más szakcsoportot.

Az egységes középiskola tervezőinek pedig szíves figyelmükbe ajánlanám, hogy vegyék föl az éneket is a kötelező tantárgyak közé; így van ez a zeneileg legműveltebb német nemzetnél is.* Az ifjúság szíve és lelke sokat nyerne vele s a zene hatalmas lendületnek indulna; százakra menne egyszerre a zene komoly művelőinek száma; ha a zene a férfiaknak kenyeret adna, akkor egy csapásra megszűnnék az az anomália, hogy nálunk a zenére majdnem kizárólag nők adják magukat. A zeneakadémiai tanárképző jelenlegi 16 hallgatója között csak 3 férfi van, mi eléggé illusztrálja állításonkat.

Végül elmondhatom, hogy az intéző köröknek is az a nézete, hogy a zenei képesítés a zeneakadémiába tétessék át; de ez csak úgy lehetséges, ha a szervezet a szakismeretre helyezi a súlypontot s megszünteti más tudományok követelményét és az elemi tanítói oklevél vagy érettségi bizonyítvány föltételét s az ügyvezetett általános műveltség ebből származó netaláni hiányait a zenetanárképzésben fogja pótoltatni.

HARRACH JÓZSEF.

* A legújabb porosz tanterv szerint a felsőbb iskolákban ú. m. a gymnasium-, reálgymsnasium-, főreáliskola- és a felsőbb polgári iskolában a sextában és a quintában az ének kötelező tantárgy és heti 2 órában tanítják, a többi osztályok tanulóinak pedig részt kell venniök a karénekekben.